

Naturressurser: forbannelse eller velsignelse?

Institusjoners påvirkning på lands bruk av naturressurser – en
komparativ prosess sporende studie

Abstract

Contrary to popular belief, countries rich in natural resources are often poorer than their resource-poor neighbors. The phenomenon «the resource curse» is defined as “the perverse effects of a country’s natural resource wealth on its economic, social, or political wellbeing”. Resource cursed countries experience poor living conditions, poor economic development and poor levels of democracy with extractive institutions. However, some countries have avoided the resource curse and have been very successful in developing their resource wealth to drive economic growth and developed strong democracies. The study examines what these successful countries have in common and concludes, by identifying common institutional traits, that the three cases (that has succeeded to avoid the resource curse) all have inclusive institutions and concludes that the main similarities are: democracy, meritocracy, fiscal responsibility, strong property rights and profitable state-owned companies. The compared cases are; Botswana, Chile and Norway. Apart from avoiding the resource curse, they are very different. Through Process tracing, and with a particular focus on institutions, the study presents how each of these countries historically avoided the resource curse. A Most Different Systems Design-logic has been applied to identify the similar institutional factors.

Nøkkelord: Ressursforbannelse, Institusjoner, Naturressurser,
*Antall ord:*9 961

Innholdsfortegnelse

Naturressurser: forbannelse eller velsignelse?.....	1
1 Introduksjon.....	1
1.1.1 Begrepsavklaringer og forkortelser	2
1.2 Gjennomgang av tidligere forskning om ressursforbannelsen.....	3
2 Metode.....	5
2.1 Most Different Systems Design	5
2.2 Motivering for valg av caser	5
2.3 Explaining-Outcome Processtracing	7
3 Teoretisk rammeverk	9
4 Analyse.....	11
4.1 Botswana generelle fakta og bakgrunn	11
4.1.1 Teoretisk Historisk analyse av Botswana.....	12
4.1.2 Demokratiske institusjoner og landets tidlige fase.....	12
4.1.3 Eiendomsretten i Botswana	13
4.1.4 Diamantindustrien i Botswana	14
4.1.5 Pula Fondet.....	14
4.1.6 Konklusjoner	15
4.2 Chile generelle fakta og bakgrunn	16
4.2.1 Teoretisk Historisk Analyse av Chile.....	16
4.2.2 Chile under Augusto Pinochet.....	17
4.2.3 Chiles 1980-grunnlov og den konstitusjonelle gruveloven.....	18
4.2.4 The Economic and Social Stabilization Fund	19
4.2.5 Chiles Demokratiske Overgang	19
4.2.6 Konklusjoner	20
4.3 Norge generelle fakta og bakgrunn	21
4.3.1 Teoretisk Historisk Analyse av det norske oljeeventyrets begynnelse	21
4.3.2 Norsk Oljeproduksjon begynner og rammeverket for oljepolitikken	22
4.3.3 «Oljefondet».....	23
4.3.4 Konklusjon	24
5 Konklusjon	25

5.1	Likheter: Politiske Institusjoner	25
5.2	Likheter: Økonomiske Institusjoner	26
5.3	Oppsummering av funn og forslag til videre forskning	26
6	Vedlegg:	28
6.1	Vedlegg 1: De 10 oljebud.....	28
6.2	Vedlegg 2: Tabell over likheter mellom landene	29
7	Referanser.....	30

1 Introduksjon

Den estimerte verdien av de utnyttede mineralreservene i den Demokratiske Republikken Kongo (DRK) er 24 billioner amerikanske dollar (UNEP, 2017) dette er nesten 3 billioner dollar mer enn USAs nåværende BNP (BEA, 2020). På tross av dette er DRK representert på bunnen av rangeringer som måler BNP per innbygger (Worldbank, 2019a) og HDI (UNDP, 2019).

Denne observasjonen er like sjokkerende som den virker selvmotstridende. **Hvorfor utvinner ikke bare DRK sine enorme naturressurser og bruker disse for å drive økonomisk utvikling og løfte sin befolkning ut av fattigdom?** Kort forklart finnes det ikke noe enkelt svar da det er en mengde ulike faktorer som påvirker lands økonomiske utvikling. Problemet med naturressursrike land som i realiteten er fattige er utbredt. Blant verdensbankens liste over mest vanskeligstilte land kalt Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) finner du DRK og 50 andre land (Worldbank, 2018). Noe som er spesielt bemerkelsesverdig er at en majoritet av disse landene er råvareeksportører og mange er i besittelse av enorme mengder verdifulle naturressurser. Hvorfor opplever så mange ressursrike land svak utvikling?

Det rådende synet var lenge at store tilganger på verdifulle naturressurser kunne bli brukt til å påvirke lands økonomiske utvikling positivt. Fenomenet der rikdom av naturressurser perverst påvirker lands økonomiske, politiske og sosiale velvære kalles 'The resource curse' (Auty, 1993) eller ressursforbannelsen. Problemområdet for denne studien er ressursforbannelsen og tar for seg å undersøke dette fenomenet med fokus på land som har unngått ressursforbannelsen.

Studien vil undersøke land som har vært vellykkede i forhold til å unngå ressursforbannelsen og som har klart å bruke sine naturressurser for å forbedre sine økonomiske og sosiale forhold. Oppgaven sikter til å bringe oppmerksomhet mot hva som er viktig for å unngå ressursforbannelsen.

Som forfatter av denne oppgaven er jeg også selv en representant for et av verdens rikeste land, og et land som har klart å bruke sine naturressurser til det beste for landet og dets befolkning. Det jeg finner sentralt fra tidligere forskning vedrørende ressursforbannelsen er rollen institusjoner har i forhold til å motvirke fenomenet. Det finnes mange studier som påviser forbannelsen og viser til hva land har gjort feil, men jeg er mer interessert av å gå dypere inn på om det er mulig å si noe om hva land har gjort og kan gjøre rett. Studiens problemstilling lyder derfor som følger:

«Hvilke institusjonelle likheter og kjennetegn har land som har unngått ressursforbannelsen?»

Og jeg vil undersøke landene: Botswana, Chile og Norge.

1.1.1 Begrepsavklaringer og forkortelser

Å unngå ressursforbannelsen – Det finnes ingen allment anerkjent definisjon av nøyaktig hva det innebærer å unngå ressursforbannelsen. Jeg anser det å ha unngått ressursforbannelsen som situasjonen der et land har klart å bruke sine naturressurser til å utvikle et fungerende demokrati og en sterk økonomi. De valgte landene kan anees å ha gjort dette da de alle ligger i det øvre sjiktet både i forhold til demokratiindeks (EIU, 2019) samt landenes BNP per innbygger der landene er rangert som «upper-middle income» land eller høyere (World bank, 2019).

Institusjoner – Studien går ut ifra Douglass Norths definisjon av institusjoner da jeg benytter meg av Acemoglu og Robinsons teori som også baserer seg på denne definisjonen. North (1991) definerer institusjoner som ‘spillereglene i et samfunn’ eller mer formelt som: «Institusjoner er de menneskeskapte restriksjonene som strukturerer politiske, økonomiske og sosiale interaksjoner». North inkluderer også uformelle restriksjoner (tabuer, tradisjoner) og formelle regler (lover, eiendomsretten). Acemoglu og Robinson fremhever 3 viktige trekk ved Norths definisjon:

- 1) At de er «menneskeskapte», som medfører at de blir en kontrast til andre potensielle årsaker til utvikling som for eksempel geografiske faktorer.
- 2) At de er spillereglene som innfører ‘restriksjoner’ på menneskelig oppførsel.
- 3) At hoved effekten av institusjoner kan bli sett gjennom insentivene som skapes av dem. (Acemoglu – Robinson, 2008).

Eiendomsrett – Faktisk og rettslig rådighet over et formuesgode. Altså at eieren utnytter seg av objektet som eies (Ulserød, 2020).

Finanspolitisk ansvarlighet – Vedlikeholde bærekraftige offentlige inntekter, sørge for at finanspolitiske virkemidler støtter maksimal økonomisk vekst og vedlikeholder passende nivåer av offentlige investeringer (Pettinger, 2016).

Forkortelser:

LMTI – Linaburg-Maduell Transparency Index

RGI – Resource Governance Index

HDI – Human Development Index

BNP – Brutto Nasjonal Produkt

1.2 Gjennomgang av tidligere forskning om ressursforbannelsen

Hvorfor opplever så mange ressursrike land svak utvikling? Det var lenge antatt at store tilganger på verdifulle naturressurser ville medføre en positiv økonomisk utvikling. Studier som undersøkte forholdet mellom store tilganger på naturressurser (spesielt i form av olje) og økonomisk utvikling på slutten av 1900-tallet fant økende at dette forholdet heller var negativt fremfor positivt (Gilberthorpe – Papyrakis, 2015). Disse funnene bidro til økt akademisk oppmerksomhet i forhold til hva som var galt med en mineralbasert utvikling. Den første som myntet fenomenet 'ressursforbannelse' var Richard Auty i 1993 (Ross, 2015). Dette førte til en rekke nye studier som viste det negative forholdet mellom økonomisk vekst og økonomier med høye andeler naturressurseksporter, og den mest innflytelsesrike av disse var Sachs og Warner (1995). Det var en stor rekke studier som bygget videre på denne og ressursforbannelsen var dermed en akseptert sannhet.

Ressursforbannelsen har blitt omfattende undersøkt under en rekke ulike disipliner som antropologi, samfunnsøkonomi og statsvitenskap. Deler av litteraturen fokuserer i større grad på økonomiske faktorer som at reduserte sparinger og investeringer i humankapital er koblet til en overflod av mineralressurser (Gylafson – Zoega, 2006), andre fokuserer også på liten diversifisering i disse økonomiene og en for stor avhengighet av råvareeksporter (Wiig – Kolstad, 2012). Andre studier har lagt større vekt på de politiske komponentene av ressursforbannelsen der det blir lagt vekt på de ressursforbannede landenes svake institusjoner og høye nivåer av korrupsjon som studien av Mehlum, et al. (2006) som var spesielt innflytelsesrik da den direkte motstridde studien av Sachs og Warner. Mehlum et al viste at gode institusjoner hadde en positiv påvirkning på inntektene generert av naturressursene i landene og kontrasterte funnene til Sachs og Warner som påstod av institusjoner ikke spilte noen rolle i forhold til dette. Ross (2001) demonstrerer de negative effektene på demokratisk utvikling i land med store tilganger på mineralressurser. Ross (2015) konkluderer også at 'vi har lite systematisk kunnskap om hvilke policyer som fungerer og under hvilke forhold disse kan bli innført for å motvirke ressursforbannelsen'.

Di John (2011) diskuterer om ressursforbannelsen i det hele tatt eksisterer og konstaterer at 'utviklingsutfallene i forhold til mineralrike land heller avhenger av hvordan politikken og statens natur ser ut og også eierstrukturen i eksportsektoren og at disse faktorene ofte blir oversett i litteraturen vedrørende ressursforbannelsen.

En annen dimensjon av fenomenet ressursforbannelse er 'Hollandsk syke'. Denne modellen ble først utviklet av Corden og Neary (1982). Modellen refererer til nedgangen i Nederlandsk konkurranseutsatt sektor etter funnet av store naturgassreserver. Hollandsk syke kjennetegnes av en rask nedgang i konkurranseutsatt sektor som ofte finner sted etter store funn av ikkefornybare naturressurser. Dette er fordi prioriteringer av den nye

næringen medfører forflytning av arbeidskraft og kapital fra konkurranseutsatt (produksjonssektor) til skjermet virksomhet (naturressurssektoren) som kombinert med høye offentlige utgifter vil føre til en utsatt og svakere økonomi (Farbrot, 2010). Det er altså viktig for land rike på naturressurser å diversifisere sine økonomier for å unngå Hollandsk syke.

Mye av forskningen om ressursforbannelsen består av studier med 'large-N' metoder og typisk for disse er regresjonsanalyser som inneholder store antall land (Herb, 2017). Tilnærmingen er godt egnet i forhold til å identifisere potensielle trender og forholdet mellom ressursrike land og deres utvikling på en stor skala. Herb (2017) argumenterer samtidig for at denne tilnærmingen ikke lykkes i like stor grad på fange opp selve måten naturressurser påvirker politiske utfall med varierende effekt og foreslår derfor at det finnes et behov for nøyere valgte casestudier for å øke vår kunnskap om ressursforbannelsen og dens underliggende årsaker.

Alt i alt har ressursforbannelsen blitt undersøkt fra en rekke ulike perspektiver, med stort fokus på økonomiske faktorer, korrupsjon og styrken på institusjoner samtidig som det har blitt diskutert om den i det hele tatt eksisterer. Mange av studiene viser en sammenheng mellom institusjonell styrke og positiv utvikling i forhold til lands utvikling (Mehlum et al., 2006; Holden, 2013; Mulwa – Mariara, 2016; Boutilier, 2017). Samtidig har profilerte lærde innenfor ressursforbannelsesmatikken som Ross (2015) konstatert at vi har liten systematisk kunnskap om hvilke policyer som fungerer og under hvilke forhold disse kan bli implementert for å motvirke ressursforbannelsen. Herb (2017) understreker også dette poenget ved å henvise til behovet for mindre casestudier for en utøkt kunnskap av ressursforbannelsen.

Den institusjonelle forklaringen i forhold til å motvirke ressursforbannelsen er den jeg finner mest overbevisende etter en gjennomgang av litteraturen. Derfor vil denne oppgaven utvikle det overordnede institusjonelle argumentet videre og adressere behovet for mindre case-studier ved å kombinere disse. Studiens fokus vil være å se på land som har vært vellykkede i forhold i å unngå ressursforbannelsen og sammenlikne deres institusjoner og institusjonelle utvikling. En slik undersøkelse vil gjøre at jeg mer konkret vil kunne uttale meg om institusjonelle faktorer og forhold som er viktige for å motvirke ressursforbannelsen.

2 Metode

Problemstillingen er i stor grad av den forklarende sorten da den vil identifisere institusjonelle likheter mellom land som har unnsloppet ressursforbannelsen og derfor forklare hvilke institusjonelle trekk som er viktige i forhold til å unngå ressursforbannelsen. Studien er komparativ da den sammenlikner tre caser og den er også teorikonsumerende da den i hovedsak vil konsumere teori for å utføre analysen. (Esaiasson - m.fl, 2017, s.42-43) Studien har forklarende ambisjoner da den søker å forklare *hvorfor* landene som undersøkes har vært vellykkede gjennom å studere deres institusjoner. Som Teorell og Svensson (2016, s.21) skriver så søker forklarende studier å «forklare» hvorfor noe skjedde og angi årsakene til dette. Studien vil forklare de uavhengige variablene (Y): institusjonelle faktorer, som har påvirket den avhengige variabelen (X): unngå ressursforbannelsen.

2.1 Most Different Systems Design

Most Different Systems Design (MDSD) bygger på logikken bak J.S Mills 'method of agreement'. Dette innebærer at du velger tilfeller som skiller seg på så mange faktorer som mulig, men er like på den avhengige variabelen som vil si at likheter på den/de uavhengige variablene/e vil medføre belegg for generaliserbare konklusjoner (Teorell – Svensson, 2016, s.233).

MDSD har fungert som et verktøy for sammenlikning av sentrale institusjonelle likheter og kjennetegn mellom landene som har unngått ressursforbannelsen og for utvalget av caser i denne oppgaven. Det er få land som har unnsloppet ressursforbannelsen og derfor mener jeg det er interessant å undersøke de mest ulike av disse jeg kunne finne. Dette er interessant fordi potensielle institusjonelle likheter mellom landene vil antyde at disse er sentrale for å unngå ressursforbannelsen.

2.2 Motivering for valg av caser

De tre casene er Botswana, Chile og Norge. Disse landene mener jeg er ulike nok til at en MDSD analyse er formålstjenlig til å svare ut problemstillingen samtidig som det er viktig å nevne at landene også har noen likheter.

De tre landene er relativt etnisk og kulturelt homogene (Fearon, 2003) og relativt små både befolknings og størrelsesmessig hver for seg i forhold til andre land. Disse likhetene er ikke problematiske fordi landene er svært ulike sammenliknet med hverandre. De har svært ulik økonomisk struktur, kultur, politisk system de skiller seg også på faktorer som geografi og klima. Dette gjør dem relevante for en MDSD analyse. De har også svært ulik historisk utvikling i forhold til deres institusjoner og kontekstene institusjonene har utviklet seg i. Den etniske og kulturelle homogeniteten kan spille inn som en meglende variabel da dette i større grad kan føre til et sosialt samhold i landene som igjen vil gjøre det enklere å etablere gode institusjoner. så Oppgaven vil ikke legge et hovedfokus på hvordan institusjonene oppstår, men heller legge vekt på de sentrale institusjonelle trekkene og de kjennetegn som karakteriserer land som har unnslyppet ressursforbannelsen for å identifisere likhetene mellom landene.

Teorell og Svensson (2016, s.222) har konstruert en rekke vesentlige kriterier når det kommer til valg av caser man kan inkludere i studier med få caser. Et av kriteriene er å velge caser som er spesielt betydningsfulle i konteksten man ønsker å undersøke.

Botswana er et spesielt «betydningsfullt» tilfelle da ressursforbannelsen i stor grad preger mange afrikanske land (Mulwa – Mariana, 2016). Mukoyama (2019) har implisert at ressursforbannelsen ofte har koloniale røtter, hvilket Botswana har da landet var et tidligere britisk protektorat. Analysen av Botswana vil strekke seg fra landets frigjøring i 1966 til 2020. Det var i denne 'nye' selvstendige perioden landets sentrale institusjoner ble dannet og det var også da diamantproduksjonen i Botswana startet for alvor.

Chile er det andre «betydningsfulle» tilfellet da landet også har en kolonial fortid, men denne er ikke like nylig som Botswanas. Chile er det rikeste landet i Sør-Amerika og kobber utgjør 50% av landets eksporter (Worldbank, 2019b), noe som taler imot ressursforbannelsens sentrale tese om at ressursavhengige land vil oppleve svak utvikling. Chile er dessuten spesielt i konteksten av ressursforbannelsen da landet var et diktatur (noe mange land som lider av ressursforbannelsen er) fra 1973-1990 (BBC, 2017), men har klart å unngå ressursforbannelsen og er i dag et av de frieste (Freedomhouse, 2020) og mest demokratiske landene i Sør-Amerika (EIU, 2019). En historisk analyse av Chile vil bli gjort fra Augusto Pinochet tok makten i landet i 1973 til 2020. Denne perioden er valgt da Chiles store økonomiske suksess er et resultat av at mange av reformene som ble utført og måten institusjonene ble formet under Pinochets regime har vært sentrale for Chiles imponerende utviklingsresultater (Vázquez, 2019).

Som case nummer tre kan Norge også ansees som «betydningsfullt» i konteksten av ressursforbannelsen. Landet kan sies å ha vært et av de mest vellykkede i verden i forhold til å bruke ressurser til å skape et stabilt, fritt, demokratisk og rikt samfunn. Den norske modellen i forhold til å håndtere naturressurser har blitt vist til som et praktisk eksempel i forhold til å unngå ressursforbannelsen og håndtere naturressurser på en positiv måte for landets økonomiske utvikling (Holden, 2013; Ramírez-Cendrero - Wirth, 2016). Den naturressursen som har bidratt mest til Norges velstand er petroleum og Norge er derfor et særegent eksempel da petroleumsrikdom er spesielt koblet til et økt nivå av korrupsjon (Ross, 2001) samtidig som Norge er et av verdens minst korrupte land (Transparency

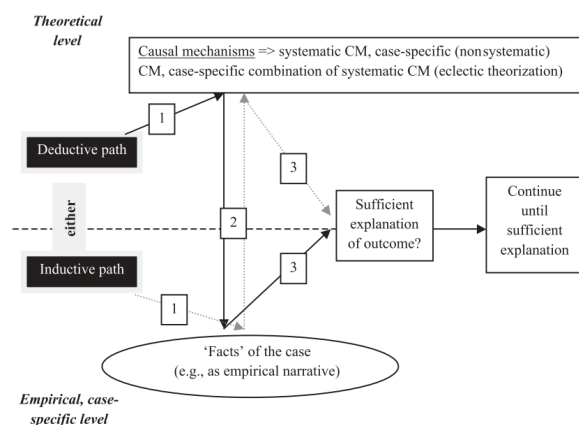
International, 2019). Norge vil analyseres fra året da den første henvendelsen om å foreta seismiske undersøkelser kom fra Phillips i 1962 (Ryggvik – m.fl., 2020) til 2020. Perioden er valgt da sentrale beslutninger ble tatt allerede i 1962 som var grunnlaget for den fremtidige norske oljevelstanden.

Analysen vil ta for seg landenes institusjoner og institusjonenes påvirkning på hvordan landene har forvaltet og utviklet sine viktigste naturressurser som er Diamanter for Botswana, Kobber for Chile og Olje for Norge.

2.3 Explaining-Outcome Processtracing

Analysen vil bli gjennomført som en «Explaining Outcome Process-Tracing» undersøkelse. Studier av denne sorten har forklarende ambisjoner i forhold til å forklare spesifikke historiske utfall noe som er passende da jeg vil forklare hvordan landene unnvek ressursforbannelsen.

Denne metoden er hensiktsmessig da jeg studerer tre ulike caser innenfor det samme fenomenet nemlig å unngå ressursforbannelsen. I de fleste tilfellene av slike studier kan ikke eksisterende teori tilstrekkelig tilby forklaringssevne til det som undersøkes og teori vil derfor bli konseptualisert i en kontekst som er passende i forhold til undersøkelsen som skal foretas. (Beach – Pedersen, 2013, s.63-64) Som tidligere nevnt har sterke institusjoner blitt identifisert som sentralt i forhold til å motvirke ressursforbannelsen, men denne undersøkelsen vil heller mer spesifikt identifisere *hvilke institusjoner* og *hva disse gjør* som er viktig i denne konteksten. Fokuset på institusjoner vil bli gjort gjennom å ta i bruk teori av Acemoglu og Robinson for å utføre analysen. Jeg vil altså gå den deduktive veien i forhold til å gjøre dette gjennom å bruke deres teori konseptualisert i konteksten av ressursforbannelsen med et fokus på institusjoner og applisere teorien på alle landene (casene) (Beach – Pedersen, 2013, s. 19). Gjennom å bruke teorien i en historisk gjennomgang av landene vil det bli mulig å spore sentrale institusjonelle trekk som kan tilby forklaringer til hvordan land kan unngå ressursforbannelsen. Metoden er illustrert på bildet under:

(Beach – Pedersen, 2013, s.20)

I analysen vil jeg bruke processtracing med fokus på én teori på flere caser fremfor flere teorier på en individuell case. Målet er å identifisere forklaringsfaktorer til mitt overordnede fenomen som er å unngå ressursforbannelsen. Da fenomenet jeg undersøker er meget omfattende vil processtracing bli brukt til å identifisere flere mulige kausale mekanismer for at hvert av landene unnslopp ressursforbannelsen. Avslutningsvis vil jeg dermed bli i stand til å sammenlikne disse funnene gjennom MDSD-logikken og utøke kunnskapen om hva som er sentralt i forhold til å unngå ressursforbannelsen.

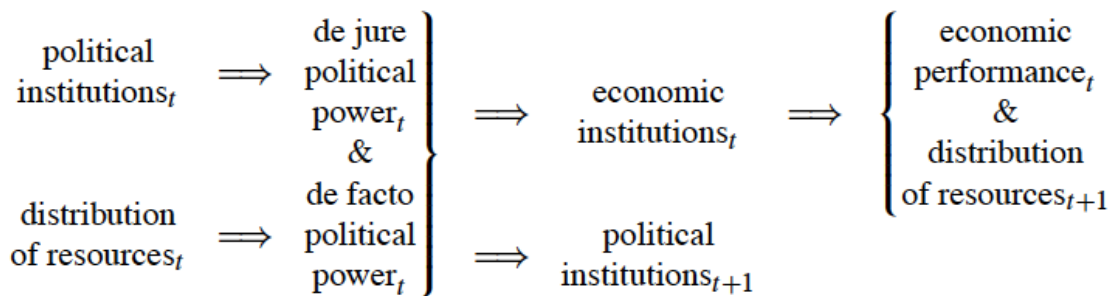
3 Teoretisk rammeverk

Oppgaven fokuserer på de tre landenes (casenes) institusjoner og deres utvikling da institusjoner i nyere tid har blitt løftet frem som den viktigste forklarende faktoren i forhold til lands ulike økonomiske, sosiale og politiske utvikling. Leftwich (2005) argumenterer for eksempel «det er nå en utbredt enighet i det internasjonale miljøet og blant forskere at institusjoner har betydning for stabile og sikre stater, økonomisk vekst, politisk demokrati og inklusiv sosial utvikling».

For å analysere landene brukes det teoretiske rammeverket utviklet av Daron Acemoglu og James Robinson på grunn av deres fokus på institusjoner. Forfatternes sentrale underliggende antakelse er at det er institusjoner som er den viktigste faktoren som bestemmer ulike lands utvikling. Forfatterne identifiserer tre institusjonelle faktorer i sin modell: økonomiske institusjoner, politisk makt og politiske institusjoner. De *økonomiske institusjonene* er spillereglene og restriksjonene for aktører i samfunnet som for eksempel: inngangsbarrierer og eiendomsrett. Disse har ifølge Acemoglu og Robinson (2008) et opphav basert på ulike samfunns kollektive valg. Disse institusjonene bestemmer den økonomiske veksten og distribusjonen av ressurser i samfunnet til ulike grupper og individer. Dette kan da medføre en *interessekonflikt* mellom ulike grupper over hvilke økonomiske institusjoner man skal ha og hvordan de skal se ut. Da blir den avgjørende faktoren i en slik konflikt partenes *politiske makt*. Acemoglu og Robinson skiller mellom to former for politisk makt *de jure* og *de facto*. *De jure makt* er makten som kommer fra de *politiske institusjonene* (som for eksempel styresett, begrensningene på politikere og politiske eliter) i samfunnet. *De facto* politisk makt er makten som ikke kommer fra de politiske institusjonene, men heller fra deres evne til å løse deres kollektive handlingsproblem og fra distribusjonen av ressurser som er tilgjengelig for gruppen. Med andre ord så er *de facto* makt, makten grupper eller individer har til å påføre sin vilje på samfunnet uten å ha noen forankring i de politiske institusjonene, men heller basert på fordelingen av ressurser og gruppens tilgang på disse. (Acemoglu – Robinson, 2008)

Oppsummert så oppstår institusjoner basert på samfunns kollektive valg. De politiske institusjonene har en *de jure* makt som igjen former de økonomiske institusjonene som igjen bestemmer landets økonomiske resultater og distribusjonen av ressurser. Samtidig fører distribusjonen av ressurser til *de facto* makt hos visse grupper eller individer som igjen kan forme de politiske institusjonene. Dette illustreres i modellen nedenfor:

Politiske institusjoner -> Politisk makt -> Økonomiske Institusjoner -> Resultat av institusjoner

En viktig distinksjon Acemoglu og Robinson gjør er forskjellen på *Inclusive* og *Extractive* politiske og økonomiske institusjoner. Oversatt til norsk vil jeg heretter bruke begrepene Inklusive og ekskluderende institusjoner.

Inklusive økonomiske institusjoner oppfordrer majoriteten av folket til deltakelse i økonomiske aktiviteter, som igjen tar i bruk deres talenter og ferdigheter best mulig (Acemoglu – Robinson, 2013 s. 74).

For å være inklusive må de økonomiske institusjonene:

- Sikre den private eiendomsretten.
- Innebære et upartisk rettslig system.
- Gi tilgang på offentlige tjenester som tilbyr like vilkår.
- Muliggjøre at folk kan forhandle mellom hverandre.
- Tillate etableringen av nye bedrifter.
- Tillate folk til å velge sine karrierer

(Acemoglu – Robinson, 2013 s.74-75).

Ekskluderende økonomiske institusjoner har motsatte egenskaper av de inklusive. De er ekskluderende fordi slike institusjoner er designet for å ekskludere og utnytte en gruppe av samfunnet for å tjene en annen (Acemoglu – Robinson, 2013 s.76).

Inklusive politiske institusjoner kjennetegnes av tilstrekkelig sentralisering (i bemerkelsen av et statlig voldsmonopol og statlig evne til å håndheve lov og orden, samt tilby offentlige tjenester og regulere økonomisk aktivitet) og pluralisme.

Ekskluderende politiske institusjoner er det motsatte av dette og kjennetegnes av høy maktkonsentrasjon i hendene på en mindre elite med få begrensninger i forhold deres evne til å utøve makt (Acemoglu – Robinson, 2013 s.81).

Acemoglu og Robinson argumenterer for at ekskluderende økonomiske institusjoner er en naturlig konsekvens av og hviler på ekskluderende politiske institusjoner. Fordi ekskluderende politiske institusjoner konsentrerer makten i hendene på en liten gruppe mennesker som vil fortsette å holde institusjonene i live for egen vinning. (Acemoglu – Robinson, 2013 s.81)

4 Analyse

Som basis for analysen ligger det teoretiske rammeverket presentert i forrige kapittel. Først vil generelle fakta om hvert av landene bli lagt frem, for deretter å historisk gå igjennom den institusjonelle utviklingen i landene koblet til landenes respektive naturressurser. I tillegg til det teoretiske rammeverket tar jeg i bruk relevante indekser i analysen. Linaburg-Maduell Transparency indeksen (LMTI), måler transparensgraden for statlige fond og gir en objektiv sammenlikning av landenes statlige fond. Resource Governance Index (RGI) tilbyr et objektivt mål på landenes statlige naturressursselskapers prestasjon, og gjør de mulige å sammenlikne i større grad. Indeksen tar for seg de tre faktorene: verdirealiseringen, det muliggjørende miljøet og håndtering av inntekter. Avslutningsvis diskuterer jeg funn, potensielle likheter mellom landene og benytter meg av en rekke indekser for å sammenlikne landene. Analysen vil ta et perspektiv som fokuserer på institusjonene, deres utvikling og deres påvirkning av naturressursindustrien i hvert av landene.

4.1 Botswana generelle fakta og bakgrunn

Botswana er en innlandsstat som ligger sentralt sør i Afrika. Landet dekker et areal på 581,730 km² og er på rundt samme størrelse som Frankrike og har en befolkning på 2,2 millioner mennesker (GOV.BV, 2020). Klimaet i Botswana er for det meste tørt og rundt 84% av landet består av Kalahariørkenen.

Botswana bestod i århundreskiftet 1900 av åtte etniske Tswana stammer som delte felles historie og språk og sameksisterte relativt fredelig (Botswanaembassy, 2020). Tswana-folket er den dominerende etniske gruppen i landet og har tradisjonelt vært kvegbønder (Acemoglu m. fl, 2003). Tswana folket har historisk sett ikke vært et militært sterkt folkeslag og har sterkere tradisjoner i forhold til diplomati samt prioritert verdier som ærlighet, respekt for andre og å snakke fritt til sine høvdinger (Kgotla¹) som har vært viktig da landets tøffe klima gjorde samarbeid spesielt viktig for Botswana² (Lewis, 2020). Det vi i dag kjenner som Botswana ble i 1885 erklært av britene som 'Bechuanaland protektoratet' og var under et lettere kolonialt styre frem til 1966 da Botswana avholdt sine første demokratiske valg (Acemoglu – m. fl, 2003).

¹ Kgotla - Tswansk tradisjon der folk møtes på en møteplass og er i stand til å snakke fritt om problemer vedrørende sitt nærmiljøet innfor sin Høvding

² Donym – pluralbetegnelsen for folk fra Botswana

Botswana er en av få Afrikanske økonomiske og politiske suksesshistorier. Botswana er rangert som det minste korruperte landet i Afrika som gjør at landet har en lik korrupsjonsindeksverdi som for eksempel Spania (Transparency International, 2019). Botswana har en av de høyeste HDI-verdiene i Afrika (UNDP, 2019) og opplevde mellom frigjøringen i 1966 til 1996 en gjennomsnittlig vekst i BNP per capita på 8,2% noe som gjorde det til verdens raskest voksende økonomi denne perioden (Seidler, 2010). Hvordan kunne Botswana oppnå slike fantastiske økonomiske resultater når andre Afrikanske land ikke fikk dette til? Hvilken rolle spilte institusjoner i dette, og hvordan bidro disse institusjonene til at Botswana klarte å bruke sine enorme naturressurser tilganger produktivt noe mange andre land med slike tilganger ikke klarer?

4.1.1 Teoretisk Historisk analyse av Botswana

Bechaunaland avholdt for første gang frie demokratiske valg i 1965 og valgte Seretse Khama som landets første president. Seretse Khama var tidligere høvdingen av den mektigste i Bechaunaland Ngwato-stammen. Khama var også utdannet jurist ved universitetet i Oxford. Landet ble erklært fritt et år etter valget, fikk en demokratisk grunnlov og nasjonen Botswana var dermed en selvstendig nasjon. (Britannica, 2020) Khama arvet en vanskelig situasjon, landet hadde kun én 12 kilometers asfaltert vei, 22 universitetsutdannede og 100 videregåendeutdannede samt den store ulempen ved å være en innlandsstat omgitt av politisk og økonomisk ustabile naboland (Acemoglu m.fl, 2003). Store grep var derfor viktige fra begynnelsen av.

4.1.2 Demokratiske institusjoner og landets tidlige fase

Da Botswana ble fritt var landet nødt til å iverksette en omfattende prosess med å etablere nye institusjoner fra bunnen av. Deres grunnlov definerte statens fire kjerneinstitusjoner som: Den utøvende, lovgivende, dømmende makten og lokale myndigheter (Sebudubudu, 2011). Av disse skulle de lokale myndighetene vise seg å være de mest problematiske institusjonene i forhold til Botswanas demokratiske overgang. Det var nemlig her den gamle makten og autoriteten lå. Samtidig var Seretse Khama i en unik rolle i forhold til å påvirke dette og styre landet vekk fra det tradisjonelle stammesamfunnet og mot demokrati. Khama hadde tidligere sagt fra seg sin høvdingtittel over Botswanas mektigste stamme, men samtidig så mange Batswana fortsatt Khama som en høvding som igjen ga han en større legitimitet hos folket i mange av landets stammesamfunn (Seidler, 2010). De facto makten Khama fikk fra denne tittelen kan derfor sies å ha hjulpet han til å gjøre landets politiske institusjoner mer inklusive. Khamas tittel legitimerte også den større prosessen av reduseringen av stammenes makt og innflytelse som han igjen spredde ut over folket i større grad enn tidligere. Khama demokratiserte med andre ord høvdingdømmene samtidig som han skapte en sterkere legitimitet for den nye nasjonalstaten (Sebudubudu, 2011).

Samtidig som disse nye raske endringene ble implementert i landet var det også viktig å bevare landets tradisjoner og innlemme disse i landets nye demokratiske institusjonelle kontekst for å skape samhold og stabilitet. Et eksempel på en viktig tradisjon Botswana hadde før landets selvstendighet var kgotla systemet. Kgotla er en møteplass der folket åpent kan diskutere problemer eller fungere som en domstol ledet av en høvding. Dette systemet har blitt tilpasset landets nye kontekst på to måter: tidligere kunne bare menn bli høvdinger, men det har nå også blitt mulig for kvinner og systemet har også blitt utvidet fra sine tradisjonelle etniske områder til urbane områder slik at større mengder folk er i stand til å både delta og lede dette systemet (Moumwaka, 2010).

På grunn av landets lavt utdannede befolkning benyttet myndighetene seg fra tidlig av utenlandske rådgivere og konsulenter før det fantes kvalifiserte Botswana til å fylle postene i landets byråkrati. Dette ble gjort på tross av stort press fra folket og stod i sterk kontrast med andre nylig selvstendige Afrikanske land. (Acemoglu – m.fl, 2003) Meritokrati ble altså innført fra tidlig av og sett på som viktig som igjen bidro med å utvikle kompetent Botswansk byråkrati med kompetente embetsmenn. Dette har vært viktig da dette ble grunnstammen for den framtidige Botswanske forvaltningen som har bidratt til en positiv utvikling av Botswanas økonomi gjennom å utvise finanspolitisk ansvarlighet (Worldbank, 2020).

4.1.3 Eiendomsretten i Botswana

Botswana var fortsatt hovedsakelig en jordbruksnasjon etter at landet oppnådde selvstendighet og Botswanske myndigheter iverksatte store reformer med et mål om å øke produktiviteten i jordbrukssektoren. Reformene fjernet monopolet høvdinger hadde over tildelingen av land og ble overført til nyopprettede byråer som administrerte dette, de tillot også folk som ikke var medlemmer av stammer muligheten til å kjøpe land i tradisjonelle 'stammeområder' og disse byråene åpnet også for utleie av land over lengre perioder til private utviklere (Sebudubudu, 2011). Disse nye reformene styrket håndhevelsen av privat eiendomsrett i jordbrukssektoren og var i de politiske elitenes interesse da kvegbønder var den viktigste økonomiske interessegruppen i Botswana i den perioden (Acemoglu – m.fl, 2003). De inklusive politiske institusjonene med grunnlaget i sitt demokratiske mandat medførte altså inklusive økonomiske institusjoner i form av styrket eiendomsrett og reduserte inngangsbarrierer. Denne tidlige institusjonelle utviklingen var spesielt viktig fordi privat eiendomsrett er en av grunnsteinene i moderne økonomier da disse tilbyr insentivene individer har for å selv velge risiko og tapene forblir også private fremfor kollektive (Powell, 2002).

4.1.4 Diamantindustrien i Botswana

I 1967 vedtok Botswanske myndigheter 'the Mines and Minerals Act' som innebar at alle underjordiske mineralrettigheter ble overført fra stammene til staten (Joubert, 1973). Dette ble gjort mulig fordi de første funnene av mineralressurser ble gjort av selskapet De Beers i Orapa som lå i Seretse Khamas stammeområde, dette gjorde at de andre stammene ga over rettighetene etter Khamas stamme gjorde det, private selskaper ble også oppfordret til å utforske etter nye mineralreserver (Sebudubudu, 2011). Orapagruven ble åpnet i 1971 og samme året inngikk Botswanske myndigheter et samarbeid med De Beers og opprettet selskapet Debswana der Botswana fikk en 15% eierandel (Debswana, 2006). Samarbeidet medførte enorme statlige inntekter og det ble gradvis gjort større funn andre steder i landet noe som gjorde Botswanske myndigheter i stand til å reforhandle den tidligere avtalen og i 1975 økte statens eierandel i Debswana til 50% som også ga staten en 50% representasjon på selskapets styre (Jefferis, 2009). Dette gjorde at Botswana fikk langsiktige interesser i selskapets levedyktighet noe som var positivt da stater ofte har muligheten til å ta et mer langsiktig perspektiv enn det private aktører ofte kan. Eierskapet på kun 50% har også medført en sperre for politikere slik at de ikke kan destabilisere selskapet ved øke produksjonen når de har lave statlige inntekter. Samarbeidet med De Beers har vært positivt og selskapet har bygget veier, sykehus og skoler i Botswana samt hjulpet landet i deres kamp mot HIV og AIDS (Nocera, 2008). Debswana ligger samtidig nesten nederst på RGI med en lav score på 29/10 da selskapet har utydelige regler i forhold til hvordan det skal operere samt en lav grad av rapportering i forhold til salget av diamanter (NRGI, 2017a).

Den Botswanske staten bestemte seg for at inntektene fra diamantproduksjonen skulle investeres i utvikling med et fokus på infrastruktur, utdanning og helse, det ble også bestemt fra tidlig av at betydelige summer skulle spares for å motvirke potensielle tørkeperioder eller sjokk i de internasjonale diamantmarkedene (Barclay, 2009). Dette har medført enorme forbedringer i levestandarden for Botswana, den forventede levealderen i Botswana er nå 69 år, landet har en fattighedsrate på 16% og en lesekyndighet på 86,8% hos befolkningen 15 år og eldre (UNESCO, 2020). Botswanas inklusive politiske institusjoner medførte altså en inklusiv redistribuering av inntektene fra diamantindustrien for Botswana.

4.1.5 Pula Fondet

Statlige investeringsfond har blitt foreslått som et verktøy stater kan bruke for å motvirke ressursforbannelsen og balansere og diversifisere økonomier til land med store overskudd fra sine naturressurssektorer dersom fondene blir ansvarlig administrert og er transparente (Hameed, 2013). For å langsiktig sikre de store inntektene fra diamantindustrien for fremtidige generasjoner gjennom diversifiserte investeringer ble Pulafondet opprettet i 1993. Den Botswanske regjeringen har plasser på fondets styre, fondet blir jevnlig overvåket av landets myndigheter og fondets investeringsstrategi går igjennom en grundig vurdering hvert femte år

(IFSW, 2020). Botswana har også skrevet under på Santiagoprinsippene som er et initiativ opprettet for statlige investeringsfond slik at det oppstår en ansvarlig og åpen forvaltning av ressursene (Behrendt, 2010). På tross av dette har fondet blitt kritisert for mangel på transparens og har en score på kun 6/10 på LMTI (SWFI, 2020) fondet har samtidig levert gode resultater og har økt betraktelig i verdi siden dets opprettelse (Weekendpost, 2020).

4.1.6 Konklusjoner

Botswana har siden landet ble et **demokrati** fostret demokratiske institusjoner. Landet har **kompetente embetsmenn** som har bidratt til å utvikle økonomien gjennom å utvise **finanspolitisk ansvarlighet** og har skapt **gode rammeverk og samarbeid** med private aktører samt forhandlet frem gode avtaler for det som skulle bli landets viktigste sektor. Det bevisste grepet med et **meritokrati** i den offentlige forvaltningen var sentral for å kunne gjøre dette og for å ta i bruk kompetansen i den private sektoren for å utvinne diamantene effektivt.

Sterk **eiendomsrett** har vært en sentral institusjon for landets økonomiske utvikling. Først i forhold til jordbruket og deretter for landets diamantindustri. Botswana klarte å også å modernisere sine gamle institusjoner i landets nye demokratiske kontekst. Et eksempel på dette er kgotla som har vært sentral i forhold til deltakelse blant folket som har bidratt til å skape stabilitet i landet (Moumwaka, 2010).

Pulafondet til tross for dets lave transparensindeksverdi kan ansees som et initiativ for langsiktig og ansvarlig ressursbruk av Botswanske myndigheter samtidig som det er viktig at fondet utvikler seg i en mer transparent retning slik at det faktisk tjener og kan stilles til ansvar av Botswana.

Gjennom en historisk prosess sporing av Botswana fra deres demokratiske overgang og frigjøring i 1966 blir det tydelig at Botswana klarte å utvikle nye inklusive politiske institusjoner som igjen har medført inklusive økonomiske institusjoner som Debswana og håndhevelse av eiendomsretten. Dette førte igjen til en distribuering tilbake til folket i form av investeringer i skole, helsevesen og infrastruktur som har bidratt til stabilitet og forbedret humankapitalet i landet. Opprettelsen av Pulafondet er et tegn på en vilje til å tenke langsiktig og diversifisere økonomien mer slik at man kan unngå forekomsten av hollandsk syke. Samtidig har Botswana feilet i å diversifisere sin økonomi da diamanter står for 70% av landets eksporter (Reuters, 2020) noe som gjør landet utsatt for hollandsk syke.

4.2 Chile generelle fakta og bakgrunn

Chile ligger sørvest i Sør-Amerika. Landet har et areal på 756,105 km², en lang kystlinje på 6,435 km, en befolkning på 18,1 millioner mennesker og er verdens største kobberprodusent (CIA, 2020). Chile består for det meste av fjell og klimaet i landet varierer kraftig på grunn av landets enorme lengde med dets kystbeliggende ørkener i nord til landets kalde antarktiske øyer på sør-tuppen. Chile var fra 1540 til 1818 en spansk koloni og var et demokrati frem til Augusto Pinochets militærkupp i 1973. Landets befolkning består av en blanding av urfolk og europeere. (Carmagnani, 2020) Chile er i dag det nest minst korruperte landet i Sør-Amerika og har en korrupsjonsindex på nivå med land som USA og Frankrike (Transparency International, 2019). Landet er et av de rikeste i Latin-Amerika og har den høyeste HDI-verdien av alle land i Latin-Amerika (UNDP, 2019). Den viktigste næringen i Chile har historisk sett vært gruvedrift spesielt innenfor kobber (Carmagnani, 2020). Chiles økonomiske resultater er imponerende og landet skiller seg spesielt ut fra sine naboer med betydelig dårligere økonomiske utfall, spørsmålet blir derfor hvordan klarte Chile å oppnå disse resultatene?

4.2.1 Teoretisk Historisk Analyse av Chile

Analysen av Chile vil være fra 1973 til 2020, men i stor grad fokusere på tiden mellom 1973-1990 da reformene som ble utført under denne perioden fortsatt i stor grad henger igjen i dagens Chile og var sentrale i å påvirke den Chilenske økonomien i den retningen den har tatt.

Chile hadde i sin demokratiske historie før Pinochet lidd av stor politisk uro på grunn av deres polariserte befolkning som kombinert med deres proporsjonale valgsystem gjorde at mindretallsregjeringer var normen fra 1932-1972 (Dicken, 2015). Dette medførte stor politisk urolighet og ga ofte landets ledere mindre legitimitet som førte til en større misnøye blant folket. Salvador Allende vant valget i 1970 i en spesielt ekstrem variant av denne konteksten med 36.3% av stemmene noe som kun var 1,4% prosentpoeng mer enn motstanderen Jorge Alessandri (US Department of State, 1972). Over tid medførte dette stort misnøye da 73% av befolkningen ikke hadde stemt på Allende og hans radikale sosialistiske policyer medførte at elitene stengte bedrifter og fabrikker i protest mot Allende (Gilmour, 2013). Elitene brukte med andre ord sin de facto makt til å påvirke folket i en retning som tjente dem og skape økt mistillit til landets leder. Dette førte til det perfekte miljøet og utbredt folkelig støtte for general Augusto Pinochet sammen med andre militære ledere å gripe makten i Chile i 1973 (Gilmour, 2013). Pinochet hadde derfor nok De Facto makt til å gjennomføre militærkuppet og forme ekskluderende politiske institusjoner i Chile.

4.2.2 Chile under Augusto Pinochet

Pinochet var en autoritær diktator, men en viktig distinksjon er at han innførte ett autoritært og ikke et totalitært system i Chile. Denne distinksjonen er viktig da totalitære regimer ofte har dominante ettpartistater som i større grad indoktrinerer folket og kontrollerer folkets politiske deltakelse mer aktivt enn i autoritære regimer, som i større grad er preget av mentaliteter fremfor ideologi og ikke har like komplett kontroll over befolkningen som totalitære regimer (Packenham – Ratliff, 2007). Dette er en sentral distinksjon da det i totalitære regimer er vanskeligere å gjennomføre en demokratisk overgang enn i autoritære. Alejandro Foxley Chiles tidligere utenriksminister anerkjente dette i en påstand: «de konstitusjonelle reglene etterlat av Pinochet har noenlunde ironisk fostret et mer demokratisk system, fordi de tvang viktige aktører å inngå kompromisser fremfor konfrontasjoner, og gjennom å unngå populisme forbedret den økonomiske styrbarheten» (Packenham – Ratliff, 2007).

Pinochet iverksatte en rekke større reformer med mål om å skape politisk stabilitet og økonomisk forbedring i Chile etter at han hadde konsolidert makten. Pinochet introduserte et strengt undertrykkende regime med tilnærmet null politisk pluralisme (opposisjonspartier ble forbudt, kongressen ble stengt ned og pressen ble sensurert) (Gilmour, 2013). Pinochet innførte med andre ord ekskluderende politiske institusjoner. En naturlig konsekvens av ekskluderende politiske institusjoner vil ifølge Acemoglu og Robinson være ekskluderende økonomiske institusjoner, men i Chile under Pinochet skulle dette vise seg å ikke være tilfellet.

Da Pinochet tok over var Chiles økonomi i en svært dårlig tilstand. Under Allendes sosialistiske styre som innførte store offentlige utgifter og sterk kontroll av økonomien hadde Chile et offentlig budsjettunderskudd på 11,5% av BNP, samt en inflasjonsrate på nesten 300% (Ffrench-Davis, 2010, s.8). På grunn av disse svake resultatene så Pinochet derfor for seg å gå den komplett motsatte veien gjennom å innføre rene neolibérale reformer i Chile. Dette gjorde han med hjelp av en rekke Chilenske økonomer utdannet ved universitet i Chicago kalt «The Chicago Boys». Reformene innebar å frigjøre markedskreftene i større grad, enorme privatiseringer av industrier, kutt i offentlige utgifter og fjerne det tidligere strenge statlige oversynet av økonomien (Gilmour, 2013). Tidligere nasjonalisert land og eiendom under Allende ble returnert tilbake til deres eiere. Pinochets regime la stor vekt på håndhevelsen av den private eiendomsretten og at eieren kunne gjøre det den ønsket med sin egen eiendom. Privat eierskap ble til og med referert til som den «naturlige formen for eierskap» i offentlige dokumenter (Weissenböck, 2011). I 1976 ble også ideelle organisasjoner som «Fundacion Chile» startet av chilenske myndigheter som er et offentlig-privat samarbeid som har vært effektivt i å bidra til å diversifisere den chilenske økonomien (FCH, 2020). Fundacion Chile har for eksempel blitt kreditert med utviklingen av den Chilenske lakseindustrien som i dag er verdens nest største (UNCTAD, 2005).

Store deler av kobberindustrien fortsatte under statlig kontroll og det som nå er verdens største kobberproduserende firma CODELCO ble statlig etablert fra de de største gruvene i Chile i 1976 (Havro – Santiso, 2008). Selskapet er i dag 100% statlig eid og scorer 90/100 på RGI som indikerer at selskapet både er transparent, veldrevet og lønnsomt (NRGI, 2017b).

De ekskluderende politiske institusjonene medførte i Chiles tilfelle mer inklusive økonomiske institusjoner i form av håndhevelse av private eiendomsrettigheter og totalt mindre statlig kontroll over økonomien. Dette tillot folket å i større grad velge sine egne jobber og utnytte seg mer av sine egne talenter enn det som tidligere hadde vært mulig. Det chilenske eksempelet strider derfor imot Acemoglu og Robinsons sentrale tese til en viss grad da de ekskluderende politiske institusjonene ikke medførte ekskluderende økonomiske institusjoner.

4.2.3 Chiles 1980-grunnlov og den konstitusjonelle gruveloven

I 1980 ble det innført en ny grunnlov utformet av Pinochet og hans regime i Chile. Grunnloven var et resultat av kompromisser begått mellom Pinochet, luftvåpenet og marinen. Ledelsen i disse grenene av militæret ønsket på grunn av et stort internasjonalt press å åpne for en overgang til demokrati i Chile fremfor å konsolidere det autoritære regimet ytterligere. Grunnloven medførte større bånd på juntaens makt og mer inklusive politiske institusjoner enn det som hadde eksistert tidligere i landet. Konstitusjonelle rettssaler ble for eksempel lovfestet i grunnloven. Rettssalene skulle ha funksjonen å håndheve grunnloven i konflikter mellom makteliten i landet og undersøke validiteten nye lovforslag hadde i forhold til grunnloven. Effekten av denne rettssalen kan for eksempel sees i en beslutning i 1985 der diktaturet fikk betydelige begrensninger i forhold til å sette vilkårene for folkeavstemninger. (Barros, 2001) Som nevnt tidligere la denne grunnloven til rette for at Chiles demokratiske overgang ble enklere. Grunnloven som ble innført i Chile var derfor av en mer inklusiv art enn det som hadde rådet tidligere og i dette tilfellet fikk Chile faktisk en mer inklusiv grunnlov på tross av ekskluderende politiske institusjoner.

I Chiles «Konstitusjonelle gruve-lov» fra 1981 behandles konsesjoner som privat eiendom og den beskyttet kraftig mot ekspropriasjoner fra private eiere, dette skapte økte insentiver for private selskaper å bygge ut den chilenske kobberindustrien og for utenlandske investorer å investere i Chilensk gruvedrift. Dette medførte at kobberproduksjonen i landet femdoblet seg på 80 og 90-tallet og den største veksten forekom i de private kobberselskapene som har gjort at CODELCO i dag kun står for mindre enn en tredjedel av den totale Chilenske kobberproduksjonen. (Kaznacheev, 2017). Mange av reformene gjennomført under Pinochets regime gjorde det også attraktivt for utenlandske investorer å investere i Chilensk gruveindustri, men disse økte først for alvor etter landets demokratiske overgang. Gruvedriftslovgivningen som ble innført under Pinochet består dog mer eller mindre fortsatt urørt (Solimano - Guajardo, 2017).

4.2.4 The Economic and Social Stabilization Fund

I 1987 ble «the copper stabilization fund» etablert i Chile som skulle fungere som en stabiliserende mekanisme, og fondet skulle få større innskudd når det var høye kobberpriser enn en bestemt referansepris og lavere innskudd dersom kobberprisene lå under denne prisen. Etter nye reformer som krevde mer finanspolitisk ansvarlighet av Chiles forvaltning og «Den Finanspolitiske Ansvarlighetsloven» ble «The Economic and social stabilization fund» opprettet i 2006 (Solimano - Guajardo, 2018). Det er en stor konsensus om at dette fondet har bidratt til å medbringe stabilitet i den Chilenske økonomien i forhold til sjokk i de internasjonale kobberprisene og en finanspolitisk forutsigbarhet (Solimano – Calderón, 2018). Fondet er svært transparent og har i dag 10/10 på LMTI (SWFI, 2020)

4.2.5 Chiles Demokratiske Overgang

Pinochets regime introduserte økt politisk stabilitet (eksemplifisert i lengden av regimets kontroll), stod for en økonomisk liberalisering som medførte en diversifisering i økonomien (eksemplifisert i at kobberandelen av Chiles eksporter som gikk fra 72% i 1970 til 47% i 1989) og en reduksjon i inflasjonen på flere hundre prosent fra det tidligere regimet. Samtidig lå arbeidsledigheten på i gjennomsnitt 18% gjennom Pinochets styre og hans nådeløse regime stod for over 3000 drap og tusenvis av fengslede politiske dissidenter. (Ffrench-Davis, 2010)

I 1989 ble det avholdt et presidentvalg for første gang siden 1970 der folket skulle bestemme om de ville avsette landets militære regime eller ikke. Pinochet tapte valget men fikk fremdeles 44% av stemmene som viser den splittede oppfatningen Chilenerne hadde av diktatoren. Folkeavstemningen ble respektert av regimet og Patricio Aylwin ble Chiles president i 1990. (Angell, 1990) Her spiller distinksjonen mellom totalitære og autoritære regimer en viktig rolle og at Pinochets regime var av den autoritære fremfor den totalitære sorten gjorde den demokratiske overgangen mulig i større grad.

Chile opplevde en reduksjon av antallet som levde i fattigdom fra 45% til 21% av befolkningen og en sterk økonomisk vekst på 7,1% per år mellom årene 1990 til 1998. Sammenliknet med den gjennomsnittlige veksten i BNP under Pinochet regimet lå denne på kun 2,9% per år. Pinochets reformer og institusjoner har vært viktige for den Chilenske økonomiens utvikling også etter deres demokratiske overgang da disse har bidratt til en vekst og diversifisering av eksportindustrien, en mer effektiv finanspolitisk budsjetteringsprosess og utviklingen av en ny generasjon med mer dynamiske Chilenske gründere. Samtidig har mangelen på pluralisme, pragmatisme og en høy konsentrasjon av økonomisk makt gjort det vanskelig å senere implementere nye policyer for å drive veksten på en måte som jevner ut økonomiske ulikheter i landet. (Ffrench-Davis, 2010, s.268-273)

Den chilenske staten hadde mistet mye av sine kapabiliteter da denne hadde blitt redusert i omfang og størrelse under Pinochet. De første demokratiske regjeringene har hovedsakelig lent til venstre i politikken og derfor var det viktig for dem å styrke den Chilenske statens kapabiliteter så de bedre kunne øke økonomisk redistribuering til folket. Styrking av statens kapabiliteter har også vært viktig for regjeringene etter Pinochet da disse har prioritert anti-korrupsjonsarbeid og lagt stor vekt på etisk oppførsel og transparens i den offentlige sektorens virksomhet. (Martini, 2010) Dette har bidratt til at Chile i dag er det minst korrupte landet i Sør-Amerika noe som har vært spesielt viktig for deres suksess da korrupsjon er en av de ledende årsakene til hvorfor land ender opp som ressursforbannede. Chile hadde også som et av få land i Latin-Amerika i før 2000-tallet fått innført en strukturert karrierevei basert på meritter innenfor offentlig sektor som i større grad sikret et meritokrati og embetsmenns politiske nøytralitet (Baimenov - Everest-Phillips, 2015). Samtidig lider Chile i dag av mye sosial uro da landet er et av de mest økonomisk ulike i verden og dette stammer i stor grad fra reformene som ble implementert under Pinochet (Posner, 2019).

4.2.6 Konklusjoner

Chile er i dag et av de aller rikeste landene i Latin-Amerika. Chiles enorme kobberressurser har bidratt til å drive den økonomiske veksten og skapt velstand for borgerne i landet.

For å forklare hvordan Chile oppnådde disse resultatene har jeg prosessporet Frimarkedsreformene, **finanspolitisk ansvarlighet** og privatiseringen fra tiden under Pinochet som viktige baser den Chilenske økonomien har bygget videre på. Samtidig er det også viktig å poengtere at Pinochets arv medførte store problemer i forhold til hans politiske undertrykkelse og vanskelighetene rundt forandring av politikken som ble gjennomført under hans regime. De inklusive økonomiske institusjonene som håndhevelsen av den private **eiendomsretten** av staten har lagt til rette for store private investeringer og **tiltrukket seg utenlandske investorer** og dette har bidratt til en effektiv utbygging av den Chilenske kobberindustrien. Den ansvarlige finanspolitikken i Chile kombinert med organisasjoner som «**the Economic and Social Stabilization Fund**» og «Fundacion Chile» har bidratt til å stabilisere og diversifisere Chilensk økonomi samt hjulpet Chile å unngå hollandsk syke. Det chilenske eksempelet viser effekten av å ha både inklusive politiske og økonomiske institusjoner da Chiles store fremgang virkelig begynte etter deres **demokratiske overgang**. Samtidig er den sosiale uroen Chile i dag en stor utfordring så om denne suksesshistorien vil fortsette eller ikke kan bare fremtiden fortelle oss.

4.3 Norge generelle fakta og bakgrunn

Norge er et lite land som ligger nord i Europa. Landet har rundt fem millioner innbyggere og en av verdens lengste kystlinjer. Klimaet går fra polarklima i landets nord liggende deler og fjell til et temperert klima i lavlandet. Norge fikk en egen grunnlov i 1814 og var fra dette i en løs union med Sverige før landet ble helt selvstendig i 1905 (Orning, 2020). Før oljefunnet var de viktigste næringene i Norge jordbruk, skog, shipping og fiske. Norge er i dag verdens niende rikeste land, har verdens høyeste HDI (UNDP, 2019) og landet er verdens syvende minst korrupte (Transparency International, 2019).

Analysen av Norges oljeeventyr vil ta for seg begynnelsen av det norske oljeeventyret, rammeverket for oljeutvinningen i Norge, statens pensjonsfond utland og forvaltningen av den norske oljerikdommen. Da Norge i stor grad allerede hadde inklusive politiske og økonomiske institusjoner allerede før oljefunnet vil analysen fokusere på hvordan det norske oljeeventyret ble formet av de norske institusjonene og hvordan disse institusjonene har påvirket forvaltningen av oljerikdommen.

4.3.1 Teoretisk Historisk Analyse av det norske oljeeventyrets begynnelse

Myten om det fattige underutviklede Norge før oljen er nettopp det, en myte. Norge var i 1960 rangert som et «high-income country» av verdensbanken (Worldbank, 2019a), landet hadde også en høyt utdannet befolkning, et velutviklet demokrati og et godt fungerende rettsvesen (Gjeset Schjølberg, 2017). Dette er sentrale faktorer som har bidratt til den norske suksessen og formet retningen av det norske oljeeventyret.

I 1962 fikk norske myndigheter en henvendelse om tillatelse til å påbegynne seismiske aktiviteter av oljeselskapet Phillips. Det var på denne tiden en stor interesse i potensielle oljeforekomster i Nordsjøen og det danske selskapet A.P Møller hadde sammen med de utenlandske selskapene Shell og Gulf allerede fått enerett på oljeutvinningen i de danske områdene av Nordsjøen. En slik ordning ønsket Phillips for seg selv i Norge. Norske myndigheter skulle vise seg skeptiske til en slik avtale da Norges vannkraftslovverk allerede hadde bestemt at energiresurser i utgangspunktet skulle være underlagt offentlig kontroll i Norge. Det var også lange tradisjoner for en offentlig kontroll i den norske gruvevirksomheten. (Ryggvik – m.fl, 2020)

Den norske staten ønsket heller et rammeverk som de utenlandske aktørene skulle forholde seg til for å sikre en bærekraftig utvikling av oljeindustrien der rikdommen fra industrien skulle gå til det norske folket. Det var derfor viktig å utarbeide et konkret lovverk som etablerte det norske eierskapet over så mye som mulig av de potensielt

verdifulle havområdene. I mai 1963 kom det først en kongelig resolusjon som ble fulgt opp av en lov i Juni samme år som slo fast at «retten til undersjøiske naturforekomster tilligger staten, og at Kongen kan gi norske eller utenlandske selskaper adgang til å utforske og utnytte mulige forekomster» (Ruud Retzer, 2017, s.85). Denne lovgivningen var sentral for å bestemme den norske eiendomsretten over havområdene og dermed inntektene fra det som skulle bli en lønnsom industri eksisterende og kommende generasjoner.

Norge hadde i mange år vært en stor shipping og fiskerinasjon. Dette gjorde at Norge hadde en viss kompetanse i forhold til maritime virksomheter samtidig var det liten kunnskap i forhold til olje og effektiv utvinning av denne. Derfor var det viktig fra starten av å lære fra de utenlandske selskaperes enorme kompetanse og dra nytte av denne. Det var nettopp det som ble gjort og lederen Kontinentalsokkelutvalget (forløperen til oljedirektoratet) Jens Evensen tok tidlig viktige grep gjennom å si til de utenlandske oljeselskapene at «forutsetningen for at dette arbeidet skulle lykkes, var at de nordmenn som stelte med saken skulle kunne like mye om olje som dem selv» noe som igjen ble akseptert av selskapene (Ruud Retzer, 2017, s.88). Avgjørelsen la grunnlaget for et faglig kompetent norsk byråkrati og industri som skulle være i stand til å tilrettelegge for effektiv og bærekraftig produksjon av norsk olje i mange år framover.

4.3.2 Norsk Oljeproduksjon begynner og rammeverket for oljepolitikken

Lille julaften 1969 ble Ekofiskfeltet som det første feltet i Norge erklært drivverdig og produksjonen av olje kunne nå begynne. Regjeringen mente dermed at det var viktig å etablere prinsipper som kunne være veiledende for norsk oljevirkosomhet basert på deres grunnleggende syn om at ressursene skulle komme samfunnet til gode (Norgeshistorie, 2018). Disse prinsippene kalt «de 10 oljebud» fra 1971 (se Vedlegg 1) la fundamentet for oljepolitikken som føres den dag i dag. Sentralt for «oljebudene» var en stor vekt lagt på nasjonal kontroll over industrien samt andre viktige hensyn som at produksjonen skulle foregå med hensyn til miljøvern og fremheve stabilitet nemlig at oljevirkosomheten ikke skulle gå utover andre næringer.

Et av de 10 «oljebudene» bestemte at det skulle opprettes et statlig oljeselskap som skulle ha et formålstenlig samarbeid med uten og innenlandske oljeinteresser. Årsaken til dette var at det hovedsakelig var utenlandske oljeselskaper som opererte i Norge i begynnelsen og Statoil ble derfor opprettet i 1972 (Ryggvik – m.fl, 2020). Statoil (i dag kalt Equinor) er 67% statlig eid, har 80/100 på RGI, er velstyrt og har gode praksiser i forhold til transparens (NRGI, 2017c).

I 1975 ble det utarbeidet et eget skattesystem for oljeselskaper i Norge som medførte en skattesats på 78% av overskuddet fra selskapenes oljeinntekter. På tross av denne høye skatteraten er utvinningen på norsk sokkel fortsatt gunstig på grunn av ordninger som leterefusjonsordningen³, (Norskpetroleum, 2020) samt en høyt utdannet arbeidsstyrke og et stabilt økonomisk og politisk miljø i landet.

4.3.3 «Oljefondet»

Etterhvert som oljeinntektene strømmet inn i økende hastighet innså norske politikere faren ved å bruke alle pengene for raskt etter den liknende erfaringen Nederland hadde hatt. Det ble derfor bestemt at rikdommen måtte forvaltes med et langsiktig og bærekraftig perspektiv som gjorde at Statens petroleumsfond (nå kjent som statens pensjonsfond utland) ble etablert i 1990, men det første innskuddet på rundt 2 milliarder kroner kom først i 1996. Fondet skulle opprinnelig motta overskuddene fra statsbudsjettet og bidra til å dekke underskudd på statsbudsjettet, samt ha en diversifisert portefølje i utlandet slik at konjunkturer i den norske økonomien ikke skulle påvirke fondet (Norges Bank, 2019). Hvordan fondet skal investere er styrt etter strenge etiske retningslinjer og fondet har strenge krav til i forhold til faktorer som klimaendringer og menneskerettigheter før investeringer blir gjort i nye selskaper (NBIM, 2020a: NBIMb, 2020b). Transparens i fondet har vært viktig helt siden fondet ble startet da holdningen i forhold oljepengene hele tiden har vært at dette er folkets penger som igjen krever en transparent forvaltning av disse pengene. Statens Pensjonsfond Utland har i dag 10/10 på LMTI og er verdens største statlige fond med en verdi på rundt ti tusen milliarder kroner (SWFI, 2020).

Fondet har vært lønnsomt for Norge, men det har vært viktig å ikke bruke for mye av inntektene for fort. I 2001 ble derfor Handlingsregelen innført. Denne regelen innebærer at stortinget ikke skal bruke mer oljepenger på statsbudsjettet enn det som tilsvarer den årlige avkastningen man i inngangen av året kan forvente å få av fondet (Garvik – Thomassen, 2019). Dette innebærer at selve fondet ikke synker i verdi, men at stortinget kun balanserer sine budsjetter ved å bruke avkastningen fra fondet. Handlingsregelen har vært en viktig finanspolitisk ansvarlig mekanisme for Norge og norsk økonomi.

³ Skatteordning innført i 2005 som innebærer at selskaper som går med underskudd kan velge mellom å få utbetalt skatteverdien av leteknadene umiddelbart fra myndighetene eller fremføre underskuddet senere når selskapet oppnår overskudd.

4.3.4 Konklusjon

Gjennom å prosess-spore tilbake til begynnelsen av det norske oljeeventyret har jeg identifisert at Norge allerede var en **rettsstat** med sterk **håndhevelse av eiendomsretten** et sterkt **demokrati**, hadde et **kompetent byråkrati**, en høyt utdannet befolkning og **inklusive politiske og økonomiske institusjoner** allerede før oljen ble funnet. Dette medførte at institusjonene som ble dannet under oljeeventyret også ble inklusive. Det **kompetente norske byråkratiet** klarte å sikre den norske **eiendomsretten** over enorme havområder for Norge samt benytte seg av de **utenlandske selskaperes kompetanse** for å skape konkurranse i den norske oljeindustrien samt bygge opp et kompetent norsk oljemiljø.

Statens Pensjonsfond har vært viktig for å spare oljeinntekter og diversifisere økonomien og **handlingsregelen** har vært viktig i forhold til å innføre **finanspolitisk ansvarlighet** ovenfor norske politikere pengebruk. På tross av de enorme skattene pålagt oljeselskaper som opererer i Norge har det fortsatt vært lønnsomt for dem å drive virksomhet i Norge på grunn av **gode ordninger** som leterefusjonsordningen samt det **stabile politiske og økonomiske miljøet** i Norge.

Det norske oljeeventyret er sterkt preget av en stat som har vært veldig involvert underveis og alltid prioritert prinsipper om et langsiktig perspektiv samt en jevn fordeling av rikdommen. Norges **inklusive politiske institusjoner** har medført **inklusive økonomiske institusjoner relatert til oljeindustrien**, dette har igjen bidratt til en **sjenerøs redistribuering** tilbake til folket da Norge i dag er en av verdens mest generøse velferdsstater. Den norske velferdsstaten har gjort store investeringer i den norske humankapitalen i form av et velfungerende offentlig skolevesen og helsevesen. Norge er i dag et av landene med høyest tillit til myndighetene, dette medfører en lav grad av korrupsjon (Kleven, 2016). Dette er spesielt viktig for naturressursavhengige land da korrupsjon er en ledende årsak til at land ikke klarer å unngå ressursforbannelsen (Mehlum, et al., 2006).

5 Konklusjon

Konklusjonen tar for seg funnene gjort gjennom prosess sporingen for hvert av landene (ref. analyse fra kapittel 4 & vedlegg 2) satt i kontekst av landenes resultater på flere relevante indekser. Utvalget av land er basert på logikken bak MDSD, og derfor presenteres likhetene vedrørende landenes institusjonelle trekk her siden disse indikerer institusjonelle fellestrekk for å unngå ressursforbannelsen.

5.1 Likheter: Politiske Institusjoner

Utvalget av land har per i dag inklusive politiske institusjoner. Dette kan sees i form av at landene scorer høyt på demokratiindekser som tar for seg faktorer som pluralisme, politisk deltakelse og borgerrettigheter (EIU, 2019). Botswana skapte disse fra grunnen av, Chile gikk fra relativt inklusive til ekskluderende politiske institusjoner for så å gå tilbake igjen og Norge har hatt inklusive politiske institusjoner lenge. Chile fikk først sin enorme reduksjon av fattigdom og arbeidsledighet etter sin demokratiske og mer inklusive politiske overgang som igjen illustrerer viktigheten av inklusive politiske institusjoner. Landene mottok også de største investeringene i sine respektive naturressurssektorer fra utenlandske selskaper først når landene ble **demokratier** (ref. Chile). Demokrati kan sies å være den viktigste fellesnevneren som har insentivisert landenes andre inklusive institusjoner.

En sentral faktor for landenes suksess i forhold til å utvinne sine naturressurser har vært kompetansen private samt utenlandske selskaper har tilført industriene i landene. Et **meritokrati** innenfor landenes offentlige forvaltning har vært sentralt i forhold til å tiltrekke seg selskaper som er villige til å investere i landenes naturressursindustrier samt for å forhandle frem gjensidig lønnsomme avtaler med selskapene.

I alle mine tre tilfeller har det vært et aktivt **samarbeid mellom private selskaper og det offentlige** som har vært viktig i forhold til å drive utviklingen av naturressursindustrien i landene.

I landene er det en **lav grad av korrupsjon** i forvaltningen som medfører økt tillit til myndighetene og skaper stabilitet i landene. Landene har unngått både ressursforbannelsen og hollandsk syke gjennom å utvise **finanspolitisk ansvarlighet** i

form av ansvarlige statlige utgifter, relativt transparente langsiktige **stabiliserende fond** og initiativer for å diversifisere sine økonomier. Norge og Chile har vært relativt vellykkede i å diversifisere sine eksportindustrier bort fra Olje og Kobber, men dette kan ikke sies om Botswana da diamanter fortsatt står for over 80% av landets eksporter (NRGI, 2017) som gjør landet utsatt for hollandsk syke.

5.2 Likheter: Økonomiske Institusjoner

Mine valgte land har alle per dags dato også inklusive økonomiske institusjoner som i stor grad er et resultat av deres inklusive politiske institusjoner. Dette kan sees i form av at alle scorer i toppen på sitt respektive kontinent på indekser som økonomisk frihet (Heritage Foundation, 2020) og internasjonal indeks for eiendomsrettigheter (IPRI) som måler styrken på fysiske eiendomsrettigheter, åndsverk og de lovlige og politiske rammene som beskytter disse rettighetene (Levy-Carciente, 2020). **Sterke eiendomsrettigheter** i landene har vært sentrale for å skape insentiver for utbyggelsen av landenes naturressursindustrier. Viktigheten av disse rettighetene i forhold til naturressursrike land kan sees gjennom at vi finner ressursforbannede land som DRK, Angola og Venezuela nederst på IPRI. I utvalget av land har det vært store **statlige selskaper** involvert i landenes viktigste naturressursindustrier. Dette har sikret en viss grad av nasjonal kontroll over ressursene og det har bidratt til å utvikle naturressursindustrien i landene. Selskapene har vært positive for utviklingen av mine valgte land, men samtidig er ikke statlige naturressurselskaper alltid like uproblematisk da det alltid finnes en økt risiko for korrupsjon innenfor slike selskaper.

5.3 Oppsummering av funn og forslag til videre forskning

Problemstillingen for denne oppgaven er «**Hvilke institusjonelle likheter og kjennetegn har land som har unnlupet ressursforbannelsen?**» og problemstillingen kan besvares med følgende hovedpunkter:

1. **Inklusive politiske og økonomiske institusjoner** - medfører positive utfall for naturressursbaserte økonomier, maksimerer talentene og skaper insentiver for utvinning samt positiv konkurranse mellom aktørene.
2. **Demokrati** – motvirker korrupsjon, tiltrekker økte investeringer fra selskaper til å utvikle naturressursindustrien og fostrer flere inklusive institusjoner.
3. **Meritokrati** - en viktig institusjon for å sikre at kvalifiserte embetsmenn i forvaltningen skaper gunstige økonomiske forhold i landene.
 - I form av rammeverk for og samarbeid med private aktører i forhold til naturressurser.

4. **Sterke eiendomsrettigheter** – Sikret opprinnelig nasjonalt eierskap av ressursene for deretter å privatisere rettighetene som har skapt insentiver for å bygge ut naturressurssektorene.
5. **Finanspolitisk ansvarlighet** – ansvarlige budsjetter er sentralt for å unngå hollandsk syke
 - **Statlige fond** er et resultat av dette og har fungert stabiliserende på landenes økonomi.
6. **Statlige selskaper** – Har vært involvert i utbyggelsen av alle landenes naturressursindustrier, bidratt til store inntekter og utviklet kompetente miljøer innenfor hvert av landenes industri. Samtidig viktig å påpeke med varierende grad av transparens.

Denne studien har vist at inklusive institusjoner er sentrale for å forklare hvorfor noen land ble ressursvelsignede. Landenes likheter er demokrati, meritokrati, sterk eiendomsrett, finanspolitisk ansvarlighet og lønnsomme statlige selskaper.

Forslag til videre forskning:

Studien har identifisert 'ressursvelsignede' lands institusjonelle likheter og kjennetegn. Derfor kunne et forslag til videre forskning vært å ta utgangspunkt i disse funnene for å identifisere potensielle tiltak ressursforbannede land kunne tatt i forhold til å forbedre sin situasjon. En slik undersøkelse kunne for eksempel analysert vellykket gjennomført policy i de suksessfulle naturressursrike land for kanskje å kunne indikere *hvordan* land kan navigere seg vekk fra ressursforbannelsen og mot en mer inklusiv institusjonell utvikling.

6 Vedlegg:

6.1 Vedlegg 1: De 10 oljebud

Punkter fra en prinsipperklæring for norsk oljepolitikk som den daværende industrikomiteén la fram som Stortingsmelding den 14. Juni 1971.

«Med utgangspunkt i Med utgangspunkt i Regjeringens prinsipielle syn, at det utvikles en oljepolitikk med sikte på at naturressursene på den norske kontinentalsokkel utnyttes slik at de kommer hele samfunnet til gode, vil komitéén i tilslutning til dette gi uttrykk for:

1. At nasjonal styring og kontroll må sikres for all virksomhet på den norske kontinentalsokkel
2. At petroleumsfunnene utnyttes slik at Norge blir mest mulig uavhengig av andre når det gjelder tilførsel av råolje
3. At det med basis i petroleum utvikles ny næringsvirksomhet
4. At utviklingen av en oljeindustri må skje under nødvendig hensyn til eksisterende næringsvirksomhet og til natur- og miljøvern
5. At brenning av utnyttbar naturgass på den norske kontinentalsokkel ikke må aksepteres unntatt for kortere prøveperioder
6. At petroleum fra den norske kontinentalsokkel som hovedregel ilandføres i Norge med unntak for det enkelte tilfelle hvor samfunnspolitiske hensyn gir grunnlag for en annen løsning
7. At staten engasjeres på alle hensiktsmessige plan, medvirker til en samordning av norske interesser innenfor norsk petroleumsindustri og til oppbygging av et norsk integrert oljemiljø med så vel nasjonalt som internasjonalt siktepunkt
8. At det opprettes et statlig oljeselskap som kan ivareta statens forretningsmessige interesser og ha et formålstjenlig samarbeid med innenlandske og utenlandske oljeinteresser
9. At det nord for 62° n.br., velges et aktivitetsmønster som tilfredsstillende de særlige samfunnspolitiske forhold som knytter seg til landsdelen
10. At norske petroleumsfunns i større omfang vil kunne stille norsk utenrikspolitikk overfor nye oppgaver.»⁴

⁴ https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1970-71&paid=6&wid=a&psid=DIVL2203&pgid=a_0647

6.2 Vedlegg 2: Tabell over likheter mellom landene

Kjennetegn	Norge	Botswana	Chile	Kilde:
Demokratnivå	Full Democracy	Flawed Democracy	Full Democracy	The Economist Intelligence Unit
Lønnsomt statlig fond finansiert av naturressurser	Ja	Ja	Ja	NRGI
Transparent statlig fond (LMTI)	10/10	6/10	10/10	SWFI
Korrupsjonsnivå	Lav	Lav	Lav	Transparency International
Frihetsnivå	Høy	Høy	Høy	Freedomhouse
Utdannelsesnivå	Høy	Middels	Høy	UNDP
Økonomisk Frihetsnivå	Høy	Høy	Høy	Heritage Foundation
Diversifisert økonomi (i forhold til å være naturressursbasert)	Ja	Nei	Ja	
Resource Governance Index (RGI)	86/100 (Høy)	61/100 (Middels)	81/100 (Høy)	Natural Resource Governance Institute
GINI koeffisient (Lavere = mindre økonomisk ulikhet)	Lav	Høy	Høy	UNDP
International Property Rights Index	8/10	6/10	7/10	International Property Rights Index
HDI	Høy	Middels	Høy	UNDP
Statlige selskap involvert i viktigste ressursindustri	Statoil	Debswana	Codelco	
RGI for statlige selskaper	80/100	60/100	90/100	NRGI
Lønnsomme statlige ressurselskaper	Ja	Ja	Ja	NRGI
Ansvarlig finanspolitikk	Ja	Ja	Ja	
Meritokrati i byråkratiet	Ja	Ja	Ja	

7 Referanser

- Acemoglu, Daron, Johnson, Simon. and Robinson, James.A., 2003, «An African Success Story – Botswana», i *In Search of Prosperity - Analytic Narratives on Economic Growth*, red. D. Rodrik, Princeton University Press.
- Acemoglu, Daron – Robinson, James A., 2008. «The Role of Institutions in Growth and Development», *Worldbank Working Paper NO.10*, Washington.
- Acemoglu, Daron – Robinson, James A., 2013. *Why Nations Fail*. CPI Group:Croydon, pocket edition
- Angell, Alan, 1990. "The Chilean Elections of 1989" *Electoral Studies*, vol. 9, nr 3, s. 241–245
- Baimenov, Alikhan – Everest-Phillips, Max, 2015. "Meritocracy for Public Service Excellence", Singapore og Kazakhstan, UNDP, *Global Centre for Public Service Excellence and Regional Hub of Civil Services in Astana*
- Barclay, Charles A., 2009. "Factors that contributed to the economic success of Botswana", Master Thesis, Simon Fraser university, Burnaby.
- Beach, Derek – Pedersen, Rasmus Brun., 2013. *Process-Tracing Methods*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1:e oppl.
- Behrendt, Sven, 2010. «Sovereign Wealth Funds and the Santiago Principles: Where Do They Stand?», *Carnegie Endowment for International Peace*, Washington DC.
- Boutillier, Robert G., 2017. «Raiding the honey pot: The resource curse and weak institutions at the project level», *The Extractive Industries and Society*, vol 4, nr 2, s. 310–320.
- Corden, Max W., Neary, Peter J., 1982. "Booming Sector and De-Industrialisation in a Small Open Economy", *The Economic Journal*, vol. 92, nr 368, s. 825–848.
- Di John, Jonathan, 2011. "Is There Really a Resource Curse?", *The Governance of Extractive Resources*, vol. 17, nr 2, s. 167–184.
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Towns, Ann – Wängnerud, Lena, 2017. *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5.uppl. Stockholm:Wolters Kluwer.
- Fearon, James D., 2003. "Ethnic and Cultural Diversity by Country*", *Journal of Economic Growth*, vol. 8, s. 195–222.
- Ffrench-Davis, Ricardo, 2010. *Economic Reforms in Chile From Dictatorship to Democracy*. Palgrave Macmillian: Basingstoke, 2: e oppl
- Gilberthorpe, Emma - Papyrakis, Elissaios, 2015. "The extractive industries and development: The resource curse at the micro, meso and macro levels", *The Extractive Industries and Society*, vol. 2, nr 2, s. 381–390.

- Gylfason, Thorvaldur - Zoega, Gylfi, 2006. "Natural Resources and Economic Growth: The Role of Investment", *The World Economy*. vol. 29, nr 8, s. 1091–1115.
- Herb, Michael, 2017. "Ontology and methodology in the study of the resource curse", *LSE Kuwait Programme Paper Series*, nr 43. The London School of Economics and Political Science, LSE Kuwait Programme, London, UK.
- Holden, Steinar, 2013. «Avoiding the resource curse the case Norway», *Energy Policy*, vol. 63, s. 870–876
- Joubert, Christopher, 1973. «Notes on a Botswana Example of the Taxation of Mining Projects» *Botswana Notes and Records* , Vol. 5 , s. 64-66
- Leftwich, Adrian, 2005. «Democracy and development: Is there institutional incompatibility?», *Democratization*, vol. 12, nr 5, s. 686-703
- Martini, Maira, 2010. «Political Economy Analysis of Control of Corruption in Chile» ERCAS Working Paper, Berlin
- Mehlum, Halvor – Moene, Karl – Torvik, Ragnar, 2006. «Institutions and the Resource Curse», *The Economic Journal*, vol. 116, nr 508, s.1–20.
- Moumwaka, 2010. "The Botswana Kgotla system: A mechanism for traditional conflict resolution in modern Botswana. Case study of the Kanye Kgotla", Master Thesis, Universitet i Tromsø, Tromsø.
- Mulwa, Richard - Mariara, Jane. 2016. Natural resource curse in Africa: Dutch Disease and institutional explanations. AGRODEP Working Paper 0029. Washington, D.C.: International Food Policy Research Institute (IFPRI).
- North, Douglass C., 1991. "Institutions." *The Journal of Economic Perspectives* vol. 5, nr 1 s. 97–112.
- Powell, Benjamin, 2002. "Private Property Rights, Economic Freedom, and Well Being", Working paper, Mercatus Center, Arlington:VA
- Ramírez-Cendrero, Juan M. - Wirth, Eszter, 2016. «Is the Norwegian model exportable to combat Dutch disease?», *Resources Policy*, vol. 48, s. 85–96
- Ross, Michael L., 2001. "Does Oil Hinder Democracy?" *World Politics*, vol. 53, nr 3, s. 325–361.
- Ross, Michael L., 2015. "What Have We Learned about the Resource Curse", *Annual Review Political Science*. vol. 18, s.239–59.
- Ruud Retzer, Berit, 2017. Jens Evensen – mannen som gjorde Norge større. Gyldendal:Trondheim
- Sachs, Jeffrey D. - Warner, Andrew M., 1995. "Natural Resource Abundance and Economic Growth", *NBER Working Papers 5398*, Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research.
- Sebudubudu, David, 2011. "Wealth Sharing for Conflict Prevention and Economic Growth: Botswana Case Study of Natural Resource Utilization For Peace and Development", Working paper, *Worldbank*. Washington
- Seidler, Valentin, 2010. «Why Did Botswana End Up with Good Institutions: The Role of Culture and Colonial Rule.» *working paper* Vienna University for Economics and Business, Vienna
- Solimano, Andrés – Calderón, Diego 2017. "The Copper Sector, Fiscal Rules and Stabilization Funds in Chile: Scope and Limits", Working paper, Santiago: Chile, Centro Internacional De Globalizacion Y Desarrollo

- Teorell, Jan – Svensson, Torsten 2016. *Konsten att fråga och svara*. Lund: Studentlitteratur, 4:e oppl.
- Weissenböck, Veronika, 2011. «The persistent impact of Pinochet's policy concerning resource rights of Mapuche with special focus on the forestry sector», Master thesis, Universität Wien: Wien.
- Wiig, Arne – Kolstad, Ivar, 2012. "If diversification is good, why don't countries diversify more? The political economy of diversification in resource- rich countries", *Energy Policy*, vol 40, nr 1, s. 196–203.

Elektronisk:

- BBC, 2017. "Chile profile – Timeline", BBC, artikkel [elektronisk] <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-19356356> Hentedato: 15.12.2020
- BEA, 2020. "Gross Domestic Product, Third Quarter 2020 (Advance Estimate)", BEA, rapport [elektronisk] <https://www.bea.gov/news/2020/gross-domestic-product-third-quarter-2020-advance-estimate> Hentedato: 20.11.2020
- Botswanaembassy, 2020. "History of Botswana". Botswanaembassy, artikkel [elektronisk] <http://www.botswanaembassy.org/page/history-of-botswana> Hentedato: 04.12.2020
- Britannica, 2020. "Sir Seretse Khama", Britannica, Encyclopedia [elektronisk] <https://www.britannica.com/biography/Seretse-Khama> Hentedato: 09.12.2020
- Carmagnani, 2020. "Chile", Britannica, Encyclopedia [elektronisk] <https://www.britannica.com/place/Chile> Hentedato: 12.12.2020
- CIA, 2020, "Chile", CIA World Factbook, rapport [elektronisk] <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ci.html> Hentedato: 12.12.2020
- Debswana, 2006. "Our History", Debswana, tidslinje [elektronisk] <http://www.debswana.com/About-Us> Hentedato: 10.12.2020
- Dicken, Elizabeth, 2015. "An assesment of the Pinochet Regime in Chile" E-Ir, artikkel [elektronisk] <https://www.e-ir.info/2015/05/14/an-assessment-of-the-pinochet-regime-in-chile/> Hentedato: 13.12.2020
- EIU, 2019. "Democracy Index 2019", The Economist Intelligence Unit, rapport [elektronisk] <http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler.ashx?fi=Democracy-Index-2019.pdf&mode=wp&campaignid=democracyindex2019> Hentedato: 20.11.2020
- Farbrot, Audun, 2010. "Advarer mot hollandsk syke", forskning.no, artikkel [elektronisk] <https://forskning.no/velferdsstat-samfunnsokonomi-okonomi/advarer-mot-hollandsk-syke/861679> Hentedato: 30.10.2020
- Freedomhouse, 2020. "Chile", freedomhouse, rapport [elektronisk] <https://freedomhouse.org/country/chile/freedom-world/2020> Hentet: 28.11.2020
- Garvik, Olav - Thomassen, Eivind, 2019. "handlingsregelen" SNL, artikkel [elektronisk] <https://snl.no/handlingsregelen> Hentet 31.12. 2020

- Gilmour, Matthew 2013. «The Pinochet regime and Chilean politics», E-Ir, artikkel [elektronisk] <https://www.e-ir.info/2013/04/03/the-pinochet-regime-and-chilean-politics/> Hentedato: 13.12.2020
- Gjeset Schjølberg, Ulla, 2017. «Hvordan ble Norge et rikt land?», forskning.no, artikkel [elektronisk] Hentedato: 28.12.2020
- GOV.BV, 2020, «About our country», GOV.BV, artikkel [elektronisk] <https://www.gov.bw/about-our-country> Hentedato: 03. 12. 2020
- Kleven, Øyvind, 2016. "Nordmenn på tillitstoppen i Europa", SSB, artikkel [elektronisk] https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/_attachment/269579?_ts=1555305a1f0 Hentet: 29.12.2020
- Levy-Carciente, Sary, 2020. Property Rights Alliance, rapport [elektronisk] <https://atr-ipri2017.s3.amazonaws.com/uploads/IPRI+2020+Full+Report.pdf> Hentedato:02.01.2021
- Lewis, Stephen R., 2020. "Explaining Botswana's Success: The Importance of Culture", Carleton, artikkel [elektronisk] <https://www.carleton.edu/president/lewis/speeches-writings/botswana-success/> Hentedato: 06.12.2020
- NBIM, 2020a. «Climate change – expectations of companies», NBIM, rapport [elektronisk] https://www.nbim.no/contentassets/acfd826a614145e296ed43d0a31fdcc0/climatechange_2021_web.pdf Hentedato: 30.12.2020
- NBIM, 2020b. «Human rights – expectations of companies», NBIM, rapport [elektronisk] https://www.nbim.no/contentassets/0ff34e35ba1a44c3b6c2039466ccbec7/humanrights_2021_web.pdf Hentedato: 30.12.2020
- Nocera, Joe, 2008. "Diamonds Are Forever in Botswana", The New York Times, artikkel [elektronisk] <https://www.nytimes.com/2008/08/09/business/worldbusiness/09nocera.html> Hentedato: 08.12.2020
- Norges Bank, 2019. «Oljefondets historie» Norges Bank, tidslinje [elektronisk] <https://www.nbim.no/no/oljefondet/oljefondets-historie/> Hentedato: 30.12.2020
- Norgeshistorie, 2018. «De ti oljebud», Norgeshistorie.no, artikkel [elektronisk] <https://www.norgeshistorie.no/kilder/oljealder-og-overflod/K1905-de-ti-oljebud.html> Hentedato: 30.12.2020
- Norskipetroleum, 2020. "Petroleumsskatt", Norskipetroleum, artikkel [elektronisk] <https://www.norskipetroleum.no/okonomi/petroleumsskatt/> Hentedato: 30.12.2020
- NRGI, 2017a. "Botswana", NRGI, rapport [elektronisk] <https://resourcegovernanceindex.org/country-profiles/BWA/mining> Hentedato: 28.12.2020
- NRGI, 2017b. "Chile", NRGI, rapport [elektronisk] <https://resourcegovernanceindex.org/country-profiles/CHL/mining> Hentedato: 28.12.2020
- NRGI, 2017c. "Norway", NRGI, rapport [elektronisk]

- <https://resourcegovernanceindex.org/country-profiles/NOR/oil-gas> Hentedato: 28.12.2020
- Orning, Hans Jacob, 2020. "Norges Historie", SNL, artikkel [elektronisk] https://snl.no/Norges_historie Hentedato: 21.12.2020
- Pettinger, 2016. "Definition of Fiscal Responsibility", economicshelp, innlegg [elektronisk] <https://www.economicshelp.org/blog/14788/debt/definition-of-fiscal-responsibility/> Hentedato: 10.12.2020
- Posner, Paul, 2019. "Chile's Crisis: A Legacy of Pinochet", US news artikkel [elektronisk] <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2019-11-18/chiles-political-crisis-is-another-brutal-legacy-of-long-dead-dictator-pinochet> Hentedato: 20.12.2020
- Reuters, 2020. "Botswana rough diamond exports down 66% in third quarter", Reuters, artikkel [elektronisk] <https://www.reuters.com/article/botswana-diamonds/botswana-rough-diamond-exports-down-66-in-third-quarter-idINL8N2HL70H> Hentedato: 13.12.2020
- Ryggvik, Helge – Smith-Solbakken, Marie – Tollaksen, Tor Gunnar, 2020, «Norsk oljehistorie», SNL, artikkel [elektronisk] https://snl.no/Norsk_oljehistorie Hentedato: 28.11.2020
- SWFI, 2020. "Linaburg-Maduell Transparency Index", SWFI, rapport [elektronisk] <https://www.swfinstitute.org/research/linaburg-maduell-transparency-index> Hentedato: 10.12.2020
- Transparency International, 2019. "Corruption Perceptions Index", Transparency International, indeks [elektronisk] <https://www.transparency.org/en/cpi#> Hentedato: 22.11.2020
- Ulserød, Torstein, 2020. "Hva er eiendomsrettigheter?", Civita, artikkel [elektronisk] <https://www.civita.no/politisk-ordbok/hva-er-eiendomsrettigheter> Hentedato: 05.12.2020
- US Department of State, 1972. "Memorandum prepared in the Central Intelligence Agency", US Department of State, dokument [elektronisk] <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve16/d104> Hentedato: 13.12.2020
- UNDP, 2019. "Human Development Report 2019.", UNDP, rapport [elektronisk] <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2019> Hentedato: 20.11.2020
- UNEP, 2017. "UNEP Study Confirms DR Congo's Potential as Environmental Powerhouse but Warns of Critical Threats", UNenvironment, artikkel [elektronisk] <https://www.unenvironment.org/fr/node/848> Hentedato: 20.11.2020
- Unesco, 2020. "Botswana", Unesco, rapport [elektronisk] <http://uis.unesco.org/en/country/bw> Hentedato: 11.11.20
- Vázquez, Ian, 2019. "Chile's Success Story Is Difficult to Deny", CATO, artikkel [elektronisk] <https://www.cato.org/blog/chiles-success-story-difficult-deny> Hentet: 22.12.2020
- Weekendpost, 2020. "Pula Fund on P4 billion depletion amidst crumbling domestic economy", Weekendpost, artikkel [elektronisk]

- <https://www.weekendpost.co.bw/27241/business/pula-fund-on-p4-billion-depletion-amidst-crumbling-domestic-economy/> Hentedato: 25.11.2020
- Worldbank, 2018. «Heavily Indebted Poor Country (HIPC) Initiative», Worldbank, rapport [elektronisk] <https://www.worldbank.org/en/topic/debt/brief/hipc> Hentedato: 22.11.2020
- Worldbank, 2019a. "GDP per capita (current US\$)", Worldbank, datasett [elektronisk] <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> Hentedato: 20.11.2020
- Worldbank, 2019b. "Chile", Worldbank rapport [elektronisk] <https://data.worldbank.org/country/chile?view=chart> Hentedato:28.11.2020
- Worldbank, 2020. "Botswana overview", Worldbank, rapport [elektronisk] <https://www.worldbank.org/en/country/botswana/overview> Hentet: 11.12.2020